

Коментар IFES в Україні: Про безперервність повноважень Президента в Україні у воєнний час, коли проведення виборів неможливе

20 травня 2024 року

Вступ

Проведення виборів в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану не є ані законним, ані можливим за нинішнього рівня інтенсивності війни. Існує широкий консенсус серед українських громадян, громадянського суспільства та політичних партій щодо того, що Україна має повернутися до свого звичайного виборчого циклу та графіку виборів лише тоді, коли в країні буде можливість фактично забезпечити базові умови для проведення вільних, чесних, інклюзивних та безпечних виборів.

20 травня 2024 року виповнюється п'ять років відтоді, як Володимир Зеленський вступив на посаду Президента України. Оскільки на цей час не передбачається проведення виборів, Президент Зеленський продовжуватиме виконувати свої повноваження й надалі. Конституція України та Закон України «Про правовий режим воєнного стану» чітко визнають безперервність президентських повноважень до вступу на посаду новообраного президента. Ця думка також переважає в українських політичних колах та серед громадянського суспільства. Тим не менш, деякі коментатори ставлять під сумнів легітимність українського президента після 20 травня. Крім того, п'ята річниця його повноважень використовується в рамках тривалої дезінформації, за допомогою якої Росія намагається поставити під сумнів легітимність політичних лідерів України, її демократію і навіть саме існування країни. Цей коментар IFES в Україні пояснює, чому правова основа повноважень президента України не може ставитись під сумнів.

Витяги з Конституції України щодо повноважень Президента України та їх строку

Стаття 103: Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Стаття 108: Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України. Повноваження Президента України припиняються достроково у разі: 1) відставки; 2) неспроможності виконувати свої повноваження за станом здоров'я; 3) усунення з поста в порядку імпічменту; 4) смерті.

Основні аргументи та контраргументи на користь безперервності президентських повноважень

Основний аргумент тих, хто ставить під сумнів легітимність повноважень президента після 20 травня, ґрунтується на припущенні, що президентська влада в Україні залежить від часових обмежень, що впливають зі строку повноважень. Однак, хоча в Конституції зазначено, що президент обирається на п'ять років, Конституція також передбачає, що виборчі права можуть бути обмежені під час дії правового режиму воєнного стану, що президент зберігає свої повноваження до обрання на посаду нового президента, а також, що президент не може передати свої повноваження іншій особі або органу.¹ В

¹ Президент не може передати свої повноваження іншій особі або органу, за винятком випадків, прямо передбачених Конституцією, наприклад, згідно зі статтею 112, у разі дострокового припинення повноважень

Україні також існує чіткий правовий прецедент, який розриває зв'язок між чітким обмеженнями у вигляді строку повноважень президента та власне чинністю його повноважень. Згідно з [аналітикою](#) Центру політико-правових реформ (ЦППР), жоден президент України не перебував на посаді рівно п'ять років, а деякі з них перевищували п'ятирічний термін. Такий намір Конституції (*прим. ред.*: намір не узалежнювати чинність повноважень від строку) підтвердив один із розробників Конституції України 1996 року в нещодавній [статті](#) *The Economist*, який зазначив, що «Зеленський залишається при владі доти, доки діє воєнний стан. Немає ніякої політичної чи правової кризи. Крапка».

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та Виборчий кодекс України прямо забороняють проведення президентських виборів під час дії правового режиму воєнного стану, який наразі запроваджено щонайменше до серпня 2024 року. Верховна Рада має право затвердити або відхилити указ Президента про продовження воєнного стану. Якщо є вагомі підстави для відхилення ініціативи президента, Верховна Рада може це зробити, тим самим відкриваючи шлях до проведення виборів.² Якщо законодавці або суспільство вважатимуть за необхідне формальну перевірку конституційності забезпечення безперервності повноважень чинного президента України під час дії правового режиму воєнного стану, Президент України, 45 депутатів Верховної Ради, Верховний Суд або Уповноважений Верховної Ради України з прав людини можуть звернутися до Конституційного Суду з відповідним конституційним поданням для отримання офіційного тлумачення цих правових норм.

президента з чітко визначених підстав (за станом здоров'я, в порядку імпідменту та ін.), обов'язки президента на період до вступу на пост новообраного президента виконує спікер парламенту. Однак це стосується інших сценаріїв, а не того, який ми розглядаємо в цьому коментарі, адже в нинішній ситуації повноваження обраного президента не були достроково припинені.

² Див., наприклад, аналіз Громадянської мережі ОПОРА за посиланням:

<https://www.oporaua.org/vybory/legitimnist-ukrayins-koyi-vladi-v-umovah-nemozhливosti-provedennya-viboriv-25166>